

Перевірка експериментальної діяльності щодо розвитку компетентності вчителів з питань безпеки життєдіяльності

Харківська академія неперервної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Анотація. У статті розкрито підходи до аналізу компетентності з безпеки життєдіяльності сучасного вчителя. Розроблено організаційно-педагогічну модель розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти, яка складається зі взаємопов'язаних блоків: організаційно-цільового, змістово-процесуального та результативного. Проаналізовано ефективність її впровадження у систему післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: безпека життєдіяльності; учитель; професійна компетентність; компетентність з безпеки життєдіяльності; модель.

Experimental verification of competence development of teachers in the area of life safety

Abstract. The article shows approaches to analysis of competence development of teachers in the area of life safety. The organizational-pedagogical model of development of professional competence of teachers in the area of life safety in the system of postgraduate education, which consists of the following interrelated blocks: organizational, meaningful-procedural and analyzed the effectiveness of its implementation in the system of postgraduate education.

Keywords: vital activity safety; teacher; professional competence; professional competence in the area of vital activity safety; model.

Сучасна освіта покликана взяти на себе роль національного ресурсу оновлення суспільного життя, роль механізму управління соціальним розвитком та безпекою, тому розгляд питання професіоналізму вчителя, розвитку його культури безпеки життєдіяльності є необхідною умовою існування «безпечної держави».

Вимоги, які висуває суспільство до освіти, постійно набувають динамізму, тому освіченою можна вважати лише ту людину, що здатна управляти процесом набуття знань, навичок та компетенцій упродовж усього життя. У контексті такого підходу система післядипломної педагогічної освіти стає найважливішою освітньою ланкою в питанні вирішення завдань професійної підготовки та перепідготовки фахівців. Виходячи з цього докорінно змінюються функції післядипломної освіти – від обслуговуючої, супроводжувальної, до випереджальної, прогностичної.

Педагог має стати головною постаттю у формуванні культури безпеки життєдіяльності молоді, як володіє знаннями та вміннями, зорієнтованими на безпечний та здоровий спосіб життя.

Система розвитку компетентності сучасного вчителя повинна реалізовуватись на всіх етапах формування безпечної поведінки дітей: підготовчому (попередження про можливі загрози, проведення екскурсій, цільових заходів), основному (формування певної системи уявлень про загрози, виконання окремих інструкцій, правил, підвищення рівня інформованості з питань профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії, профілактики ВІЛ/СНІДу) та практико-орієнтованому (рішення запропонованих проблемних ситуацій, пошукова діяльність формування в учнів навичок культури здоров'я, безпечної поведінки тощо).

Традиційно, фундаментальний об'єм знань та вмінь з безпеки життєдіяльності прирощується учням в рамках вивчення предметів «Основи здоров'я» та «Захист Вітчизни», однак ця робота повинна знаходити відбиття крізь інформаційну призму кожного навчального предмета, крізь знання кожного вчителя-предметника.

Перед початком канікул у навчальних закладах класними керівниками здійснюється інструктивна робота щодо профілактики сезонних негативних явищ, загроз та відповідних дій за тематикою, рекомендованою МОН України. Закріплення теоретичного матеріалу завершується практичним проведенням

«Дня цивільного захисту» в рамках «Тижня знань безпеки життєдіяльності».

Вагомим внеском у просвітницькій роботі є інформаційно-агітаційна діяльність дитячих колективів та волонтерських рухів, робота з батьківською громадськістю, організація спільної роботи з підрозділами ДСНС України, із НМЦ ЦЗ та БЖД тощо.

До організаційно-педагогічних умов створення та функціонування ефективної багаторівневої системи навчання питань безпеки життєдіяльності людини у всіх сферах її життєдіяльності (робота, навчання, побут, відпочинок та ін.), тобто обставин, від яких залежить та за яких відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес, належать також навчання компетентних керівних кадрів, які організують діяльність щодо забезпечення безпеки дітей у навчальному закладі; науково-методичне вдосконалення системи навчання з питань безпеки життєдіяльності; впровадження безперервної освіти з питань безпеки життєдіяльності, починаючи з дошкільного віку; реалізація принципу «освіта протягом життя».

Мета дослідження впровадження моделі розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності у системі післядипломної педагогічної освіти (попереднє діагностування, реалізація форм, методів, тренінгів, здійснення рефлексії та дослідження на контрольному етапі) полягала у перевірці висунутої гіпотези, теоретичних висновків щодо якості й характеристики розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Так, для з'ясування стану досліджуваної проблеми було проведено опитування 250 вчителів – слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Були поставлені наступні запитання:

1. «Чи погоджуєтесь Ви з твердженням про те, що здоров'я та безпека людини є найвищою суспільною та особистісною цінністю?»

2. «Чи погоджуєтесь Ви з твердженням про те, що пріоритетним завданням діяльності навчального закладу має бути створення безпечних умов для навчання та виховання учнів?»

3. «Чи вважаєте Ви необхідною цілеспрямовану роботу вчителя зі створення безпечних умов навчально-виховного процесу?»

4. «Чи погоджуєтесь Ви з твердженням про те, що особистість вчителя, його життєві та професійні установки, його відношення до безпеки життєдіяльності впливає на формування культури безпеки життєдіяльності учнів?»

4. «Чи відчуваєте Ви потребу в реалізації навчально-виховного процесу на засадах безпеки?»

- так, повністю – 4,9 %; - так, частково – 27,1 %; - ні – 68 %.

5. «Хто, на Вашу думку, повинен навчати дітей основам безпечного поведіння, діям у надзвичайних ситуаціях та ін.?»

6. «Які напрями реалізації системи безпеки життєдіяльності Ви вважаєте найбільш важливими?»

7. Ваше ставлення до проблем безпеки життєдіяльності сьогодення та ролі вчителя у їх вирішенні.

Аналіз відповідей респондентів дає можливість зробити висновок про те, що переважна більшість опитаних учителів погоджуються з твердженням про найвищу цінність у житті людини – це її здоров'я та безпека, однак більша частина респондентів не готова здійснювати професійну діяльність в умовах пріоритету безпеки людини: недостатньо усвідомлюють пріоритетність розвитку культури безпеки життєдіяльності учнів через діяльність вчителя (74,7%); мають досить низьку мотивацію діяльності реалізації безпеки життєдіяльності у навчальному закладі (68%); упровадження системи безпеки життєдіяльності пов'язують у основному зі створенням безпечних умов проведення навчально-виховного процесу в школі та безпечними побутовими умовами (63,8%).

Для розвитку компетентності вчителів з безпеки життєдіяльності нами обґрунтовано та впроваджено в систему післядипломної педагогічної освіти організаційно-педагогічну модель розвитку професійної компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів, що є основою ефективної професійної педагогічної діяльності на засадах безпеки і містить три взаємопов'язані блоки, а саме: організаційно-цільовий (цільова складова, нормативно-правове і наукове забезпечення), змістово-процесуальний (структурні компоненти професійної компетентності з безпеки життєдіяльності, етапи реалізації моделі, комплекс засобів, методів і форм організації освітньої діяльності вчителів) і результативний (критерії з показниками і рівні розвитку професійної компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів). Реалізація даної моделі охоплює курсовий та міжкурсний періоди підвищення кваліфікації вчителів.

Для визначення розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти необхідно було виявити її динаміку й оцінити ефективність запровадженої організаційно-педагогічної моделі.

Узагальнені результати експериментальної роботи (порівняння результатів констатувального і контрольного етапів педагогічного експерименту), спрямованої на розвиток професійної компетентності з безпеки життєдіяльності, наведено в табл. 1 і графічно представлені на рис. 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів (у %)

Рівні розвитку професійної компетентності з БЖД	Експериментальна група (197 осіб)		Приріст	Контрольна група (202 особи)		Приріст
	Конст. етап	Контр. етап		Конст. етап	Контр. етап	
Високий	14,7	37,6	+22,9	15,8	19,8	+4
Середній	39,6	15,2	+5,6	42,1	45,1	+3
Низький	45,7	17,2	-28,5	42,1	35,1	-7

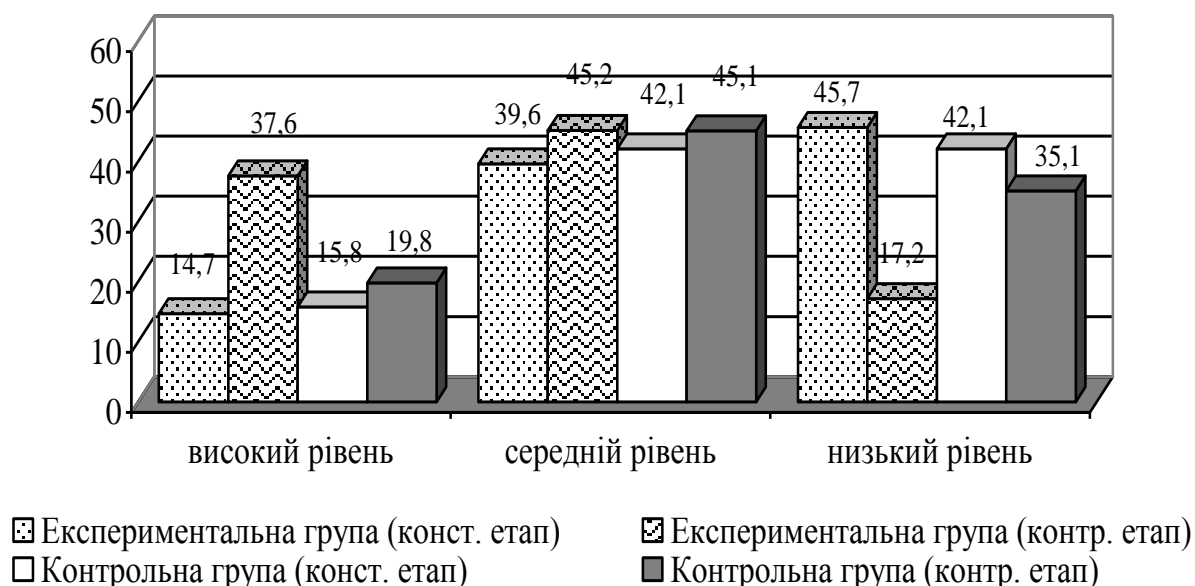

Рис. 1. Динаміка рівнів розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів експериментальної та контрольної груп

Різниця в результатах експериментальної і контрольної груп свідчать, що розвиток професійної компетентності з безпеки життєдіяльності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти є більш ефективним за умов реалізації організаційно-педагогічної моделі її розвитку та використання потенціалу курсового та міжкурсорового періодів підвищення кваліфікації вчителів.

Астахова Марія Сергіївна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти, комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти», Харків, Україна, mariastahova@rambler.ru.

Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри здоров'я людини та корекційної освіти, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна,

Astakhova Mary, a senior lecturer, the department of social and humanitarian education, Kharkiv academy of lifelong learning, Kharkov, Ukraine, mariastahova@rambler.ru.

Boychuk Yuri, doctor of education, professor, head of health and correctional education department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkov, Ukraine.